

EXERCIȚIILE FORMATIVE ALE MAMEI „LENEȘE”

Traducere din limba rusă de
Antoaneta Olteanu

1. Întrebări de la copil	185
2. De ce să le cumpără copilului un jucărie?	187
3. De ce să le cumpără copilului un jucărie deosebită?	189
4. De ce nu pot să cumpără copilului un jucărie interesantă sau nouă?	191
5. Ce să facă copilul după ce încearcă să rezolve o problemă?	193
6. Când să încearcă să rezolve o problemă copilul să fie învățat să rezolve?	195

CUPRINS

Introducere.....	11
------------------	----

PARTEA ÎNTÂI. Și totuși, cum să-l faci pe copil să se dezvolte

„Sapă, iepurașule, sapă!”	15
Cea mai obișnuită plimbare educativă	17
Prima enciclopedie.....	22
Cum să alegi o școală formativă.....	26
Când părinții sunt mai buni decât o școală formativă	32
Al doilea copil.....	35
Învățare sau dezvoltare	38
Gândirea sistemică	43
Cele mai importante principii de dezvoltare a gândirii sistemice	48
Cele mai importante principii ale gândirii creative	51

PARTEA A DOUA. De la unu la doi ani

De unde vin copiii inteligenți	59
Jocuri cu batistuța.....	61
Copilul meu nu vorbește	63
Cum să-l ajuți să vorbească	66
Vorbire cu vâfurile degetelor	72
Nu sunt pur și simplu povești	74
Să introducem partea vizuală	78
Intelectul nu înseamnă doar niște litere	81

De ce e aşa de important să bați în oală	86
„Nu vrea să modeleze cu mine”	89
Introducere pe tema jucăriilor sortatoare	93
Cum ne motivăm pentru a lucra cu copilul?	97
De ce să-l învățăm pe copil să cadă?	101

PARTEA A TREIA. De la trei la patru ani

Înălțimea Sa Jocul	109
După trei nu e târziu	114
Îi place copilului să învețe?	118
„Cu mine nu s-au jucat părinții...”	120
Ce facem cu emoțiile copiilor?	123
Pisicopedagogia	127
De ce să-l învățăm pe copil să deseneze?	132
Dezvoltarea creației. Lucrul cel mai important: nu-l deranjați!	138
La creația copilului lucrul cel mai important nu e rezultatul, ci procesul.....	140
Cărțile de colorat distrug creativitatea?	142
Creația copilului și granițele permise	146
Educarea unui poliglot.....	148
Potențialul formativ al apei	150
Și ce a crescut?	154
Despre importanța comunicării. Experimentul cu mazărea.....	157
Antrenarea obținerii scopului pentru un copil de patru ani.....	159
Cum ia geografia prânzul cu noi.....	162

PARTEA A PATRA. De la cinci la șase ani

Frunzele toamnei ca resursă formativă	167
Un dugudot plus un dugudot	172
Matematica noastră. Ce caută aici pisicile?	176
Viteza de mâncare a unui biscuit	179
Când infecțiile respiratorii virale acute nu ne deranjează	182

Jocuri formative cu un caiet.....	185
Terariul	192
Despre folosirea lucrului manual pentru dezvoltarea gândirii	196
Visele ca impuls al dezvoltării	199
Caloriile și dezvoltarea prin intermediul senzației de foame.....	204
În loc de încheiere. Ce trebuie să știe copilul.....	213

Înainte de capitolul care urmărește dezvoltarea copilului în viață socială începe. Planificările sunt totuși într-o perioadă transitorie, apoi nu se suprapun. În următoarele trei decenii de formare și creștere deosebite, de la naștere la maturitate, copilul va avea nevoie de multe situații speciale de menținere și dezvoltare, de către dezvoltatorul său de profesie și programul său de instruire. Cu toate acestea, său aducătoare și dezvoltătoare pot deveni doar în modul său, fără învățătură și suportul său profesional pot să fie doar în modul său, fără învățătură și suportul său.

Partea întâi

ȘI TOTUȘI, CUM SĂ-L FACI PE COPIL SĂ SE DEZVOLTE

„SAPĂ, IEPURAŞULE, SAPĂ!”

educativ
undesăgăsești în timp pentru educație
animale pe un fond verde și un caine pe asfaltul cenușiu

Odată, pe terenul de joacă, pe când mă plimbam cu copilul meu, am fost martoră la discuția dintre două mame. Stăteau la vreo doi pași de mine, iar copiii lor scormoniseră aproape până la fund nisipul ce rămăsese din iarnă cu niște lopățele de plastic, alături de fiul meu. O mamă i se plângea celeilalte de lipsa catastrofală de timp pentru a se ocupa de copil, iar cealaltă dădea din cap aprobator.

— Spălat și făcut mâncare, uite, și ziua a trecut, ofta trist prima mamă, iar mai apoi s-a întors spre copilul ei, pentru a-și marca prezența: Sapă, iepurașule, sapă! Si a revenit la discuția cu prietena: Vine vara și iar n-o să fie timp pentru lecții...

— Păi ce lecții vara? Mai bine să se joace mai mult afară. Măcar e un folos pentru sănătate, a zis a doua mamă dând din cap.

— Uite, la toamnă a mea o să se ducă la grădiniță, acolo o să-o învețe. La grădiniță pedagogii lucrează cu copiii după programă.

— Noi nu ne ducem la grădiniță. O să caut pentru al meu o școală formativă.

— Ei, bine, dacă ai ceva, poți și mai târziu să formezi. Sapă, iepurașule, sapă!

„Iepurașul” începușe să se uite la un câine ce stătea culcat pe o insuliță de asfalt uscat. Câinele era toropit de soarele primăvaratic, stătea întins cu

Respect pentru oameni și cărti
botul pe labă și, cu o privire leneșă, se uita la vrăbiile obraznice care luau firimituri de pâine de sub botul lui. Și mamele continuau să discute.

— Uite, am cumpărat niște planșe după nu știu ce sistem, am uitat cum îi zice. Pe planșe sunt tot felul de animale și păsări. Se deosebește culoarea fondului, de aceea e clar imediat care din ce grupă este. Animalele sunt pe fond verde, iar păsările, pe albastru. Numai că, din nou, m-am lovit de lipsa de timp. Doar trebuie să ai timp să te aşezi, să întinzi toate planșele astea și să-i explici tot. Și toată ziua e aşa alergătură, știi și tu. Sapă, iepurașule, sapă!

„Iepurașul”, când a auzit îndemnul mamei, a abandonat observarea câinelui și a vrăbiilor care, fără să țină cont de logica planșelor, își duceau viața pe asfaltul cenușiu apărut de sub zăpadă, și a continuat să sape. Lopătica de plastic viu colorată se cufunda în groapă, luând nisip. Nu era mult nisip. După ce a ajuns la asfalt, fetița s-a apucat să facă o nouă groapă, fără să plece din acel loc. În jurul ei erau deja patru gropi.

Respect pentru oameni și cărti

Interesant, știa oare „iepurașul” că în jurul ei sunt chiar patru gropi? Care dintre ele e mai adâncă, mai lată, mai mare? Ce culoare are lopățica ei? Ce culoare are gălețușa? Ce culoare are gălețușa băiețelului care se joacă alături? A cui gălețușă e mai mare? Cum îl cheamă pe băiatul de alături? Dar pe cel care sapă mai încolo? Câți ani are? Care dintre ei e mai mare? Al cui e câinele? De ce păsările îi iau pâinea? Oare știe el că păsărelele astea iuți, gălăgioase, se numesc „vrăbii”, iar cele mari „porumbei”? Ce multe lucruri i-ar fi putut povesti mama! Dar mama, în timpul plimbării, îi povestește unei alte mame că nu are niciodată timp să se ocupe de copil și mereu e aprobată de ceilalți. „Sapă, iepurașule, sapă!” Mama se bazează pe grădiniță – „acolo sunt pedagogi” –, iar tanti o sfătuiește pe mama la ce școală de formare timpurie a copilului e mai bine să fie dus acesta din primele zile de toamnă. Și până atunci mai e o vară întreagă.

Vara, totuși, nu e un motiv de a amâna formarea copilului până la toamnă. Mai ales că, pentru formare, nu e nevoie deloc de manuale speciale, de metodici speciale, de clase dotate special și de pedagogi pregătiți special pentru dezvoltarea copilului: pot fi mama, tata, bunica sau doica. Și atunci orice plimbare poate oferi destule prilejuri de formare. E suficientă prezența unui adult interesat.

CEA MAI OBIȘNUITĂ PLIMBARE EDUCATIVĂ

eușorsăeduca
atențiacopilului
delamotoricasimplădezvoltăriipânăladezvoltarealogiciiipe-
margineneibălti

Unu, doi, trei, patru,

O să mergem iar la teatru!

Chiar „unu”, și nu „un”, aşa cum se obișnuiește în numărători. Pentru că e corect „unu”.

***

Eu și fiul meu numărăm împreună treptele când urcăm sau coborâm scările. Și, pentru că locuim la etajul trei, la o coborâre (și la o urcare) numărăm de șase ori până la nouă. De fiecare dată ne minunăm veseli când ajungem la capătul următorului palier: „Ca să vezi, iar nouă trepte! Peste tot sunt nouă! Peste tot sunt nouă!” Și tragem concluzia că pe fiecare scară e același număr de trepte, e aceeași cifră.

Să numeri până la nouă la doi ani? E ușor! Dacă este ceva vesel, atunci nu e greu deloc, dimpotrivă, e pasionant. Ca în capul copilului numărătoarea să nu fie legată numai de trepte, se poate număra orice întâlniți la plimbare: conuri de brad, pietricele, bețișoare, chiar și gălețișele de la groapa cu nisip. Și puteți să numărați nu numai până la nouă. Și mai puteți aranja comorile pe care le găsiți pe drum, după dimensiuni: de la cel mai mare con la cel mai mic, de la cel mai lung băț la cel mai scurt. Ca să-i formați copilului noțiunea de dimensiune nu aveți nevoie de manuale. La ce vă trebuie? Peste tot sunt atâtea lucruri care pot fi atinse, mutate dintr-un loc în altul, puse unul lângă altul, adică comparate prin experiență!

Cunoașterea prin experiență senzitivă este cea mai corectă abordare pentru dezvoltarea copilului la orice vîrstă. Pentru asta mama (bunică, doica) trebuie doar să fie conectată emoțional la ceea ce se întâmplă și să urmărească interesul copilului.

Copilul nu manifestă interes pentru activitățile formatorii? Un băiețel agitat categoric nu dorește să stea la masă și să se uite pe cartea pe care i-o arată mama? Este normal. Băiatul e pasionat de băltoace? Și asta e normal. Dimpotrivă, ar fi anormal dacă și-ar manifestă deplina indiferență față de bălti.

Dacă văd că energia copilului meu e orientată spre o baltă, înseamnă că vom examina amândoi balta. Să măsurăm cu un băț adâncimea ei. Să măsurăm cu pașii lățimea ei. Să aruncăm în baltă pietre și să râdem în hohote când vedem stropii care sar în toate părțile.

Și mai băgăm în apă diferite obiecte pe care le găsim, ca să vedem dacă plutesc sau nu. Un dop de la o sticlă va pluti sau se va scufunda? Dar cum se va comporta în apă o aşchie de lemn?

Din bonul de la bancomat descoperit întâmplător în buzunar fac un mic vaporăș. Asta ia cel puțin douăzeci de minute pe care le petrecem lângă baltă. Douăzeci de minute întregi? Ce poți să faci cu un vaporăș de hârtie în atâtă timp? Păi uite ce. Să-l pui pe apă. Să reciți cu voce tare versuri despre vaporășe, dedicându-le unor călători curajoși – asta înseamnă dezvoltarea vorbirii. Vai, dar la noi vapoarele merg fără comandă la bord! Nu e o problemă, un con de pin va fi transformat într-un detașament de marinari – asta e dezvoltarea fantaziei. Copilul pune cu grijă în vaporăș fiecare ac de brad, rând pe rând, ținându-l cu două degete – asta înseamnă dezvoltarea

Respect pentru oamenii și cărti

funcțiilor motorii mai puțin importante. Acum să numărăm membrii echipei de marinari curajoși – dezvoltarea deprinderilor de numărare. O să suflăm asupra vaporășului, imitând un vânt în rafale – gimnastică articulatorie, dezvoltarea aparatului vorbirii. Și mai recităm de vreo două ori versuri despre vapor – dezvoltarea memoriei. Din ce să mai facem un vaporăș? Descoperim sub o bancă un ambalaj de la ciocolată – dezvoltarea spiritului de observație și, în același timp, și dezvoltarea logicii prin stabilirea relațiilor cauză-efect: ambalajul este tot hârtie, ca și bonul, prin urmare putem face din el un vaporăș minunat.

Și uite, pe marea noastră, adică pe suprafața bălții de lângă care acum copilul nu mai poate fi luat, apare o mare corabie de pirați. Firesc, începe o

bătălie navală. Sarcina noastră este să apărăm de pirați vaporășul cu călătorii-ace de brad și începem să aruncăm cu mici pietricele în balta, ochind în vasul piraților – dezvoltarea preciziei. Apoi, cu ajutorul unui bețișor, scoatem ambele vaporășe din apă și le punem la uscat sub soarele strălucitor de primăvară, pe bancă. O să ne ducem după un timp și o să vedem ce s-a schimbat. Este studierea proprietăților apei.

Uite cât de educativă este o baltă. Uite cât de educativă este o plimbare. Timpul acordat special pentru activitățile educative – zero. Mijloace alocate special din bugetul familiei

pentru achiziționarea unor manuale de educație – zero. Așa cum vedeti, ne-am descurcat cu mijloacele pe care le-am avut la îndemână. Resursele care au fost folosite sunt fantasia adultului și dorința lui de a urmări interesul copilului.

Însă ar putea fi și altfel: „Vai, nu se poate! Nu te băga în balta!” (Am o ipoteză: dacă nu te joci pe săturate în bălți la doi ani, copilul oricum va căpăta experiență neprimită atunci mai târziu, să spunem pe la zece ani. Asta înseamnă că la zece ani nu va avea niciun chef de manuale dacă va rata experimentul important de interacțiune cu bălțile.)

*Și mai băgăm în apă
diferite obiecte pe
care le găsim, ca să
vedem dacă plutesc
sau nu. Un dop de la
o sticlă va pluti sau
se va scufunda? Dar
cum se va comporta
în apă o aşchie de
lemn?*

PRIMA ENCICLOPEDIE

eușorsăeduci
jucăriieducative

Moda de dezvoltare timpurie stimulează piața să ofere produse tot mai noi pentru satisfacerea nevoilor părinților. Chiar aşa: a nevoilor părinților, nu a nevoilor copiilor. Părinții au nevoie de a-și reduce neliniștea: „Oare investim suficient în dezvoltarea copilului nostru? Oare o facem la timp? Oare nu am întârziat cu cumpărarea de enciclopedii?”

La copiii mici nu există nicio nevoie de enciclopedie. Ei preferă să primească toată informația necesară printr-o comunicare activă, în urma unor experimente senzoriale.

* * *

Adesea mă duc în librării și de fiecare dată trec și prin raionul de materiale formative pentru copii mici. Pur și simplu din curiozitate. Câte lucruri „formative” nu au fost inventate, pentru a stimula interesul cumpărătorilor! Multe dintre cele care sunt oferite părinților nu au nicio legătură cu educația. De exemplu, am văzut o enciclopedie ciudată pentru cei mici. Am deschis-o la întâmplare și am rămas uimită. Nu mai țin minte primul gând care mi-a trecut prin cap. Fie „ce ușor se fac banii cu aşa ceva”, fie „oare cumpără cineva aşa ceva?” Pe o pagină de format A4 era imaginea unei urechi omenești. La propriu: o ureche, separat de restul, pe o pagină întreagă. Și scria: „U-re-che”. Iar pe pagina vecină o reprezentare analogă a unui nas uman din profil. Și scria jos „Nas”, ca să nu se confundă. Vârstă recomandată a cititorilor enciclopediei: 1 an.

Cine a inventat asta și de ce? Un copil de un an nu trebuie să cunoască lumea din cărți și să citească (cu ajutorul părinților) denumirile. El trebuie să facă cunoștință cu părțile corpului atingându-se pe sine și pe cei apropiati: să se scobească în propriul nas, să-l apuce de nas pe tată sau chiar să-l muște de nas, să-l tragă de urechi.

Respect pentru oameni și cărți

Prin experiența senzorială, bazându-se pe vedere și pipăit, trebuie să găsească asemănări și deosebiri. „Și mama are nas. Dar e mai mare ca al meu. Iar nasul lui tata e mai mare decât al mamei. Și tata mai are și urechi. Îl trag tare pe tata de urechi, o să înceapă să țipe că-l doare. Iar dacă îmi acopăr urechile cu mâinile se întâmplă ceva cu vocea mamei.” Iată ce înseamnă cunoașterea lumii, iată ce are legătură cu dezvoltarea, este o experiență neprețuită și, în același timp, gratuită.

Am o mare doză de scepticism față de tot felul de jucării „formative”. Pentru că înțeleg că marea lor majoritate nu sunt formative deloc.

* * *

Am o mare doză de scepticism față de tot felul de jucării „formative”. Pentru că înțeleg că marea lor majoritate nu sunt formative deloc. Mai bine zis, nu aşa. Dacă e să formulăm corect mesajul pentru părinți, atunci nu trebuie să spunem „jucărie formativă”, ci „jucărie care dispune de potențial formativ”. Totuși, nu jucăria te formează, ci comunicarea cu adulții. Sunt foarte puține jucării care pot să dezvolte ceva la copil singure, fără interacțiunea cu adulții. Și asta e bine. E bine când copiii și adulții comunică. E bine că nu poți să te descurci fără comunicarea asta pentru o dezvoltare completă a copilului.

E și mai bine dacă adulții înțeleg asta. O găletușă obișnuită de plastic și o lopătică pot deveni extrem de formative în mâinile unui adult care, cu ajutorul lor, îi va arăta copilului diverse experimente folosind apă, nisipul, pământul sau zăpada. Ce se va întâmpla cu nisipul dacă va fi turnat într-o găletușă cu apă? Dar ce se va întâmpla cu zăpada dacă va fi pusă într-o găletușă cu apă? Se dovedește că zăpada nu schimbă culoarea apei. Nici pietrele nu schimbă culoarea apei. Dar uite, pământul o schimbă. De ce?

* * *

Potențialul formativ al jucăriei depinde direct de potențialul formativ al adultului în mâinile căruia nimerește acea jucărie. Și de ce depinde potențialul formativ al adultului? De prezența unei gândiri creatoare, de capacitate de a găsi informația necesară, de cunoștințele de bază în general și de cunoștințele primare din domeniul psihologiei copilului în special.

Asta e tot. E suficient. Valoarea diverselor școli de dezvoltare timpurie o văd numai în a-i ajuta pe adulți să-și dezvolte acest potențial. Scopul unei școli corecte ar trebui să fie, probabil, acesta: „Priviți, e foarte ușor să educați un copil. Și voi veți reuși. Încercați singuri. Puteți să imaginați și voi ceva asemănător și să faceți acasă.”

